

نقش پزشک خانواده در سلامت روان

اهداف برنامه پزشک خانواده:

- ایجاد نظام ارجاع
- افزایش پاسخگویی در بازار سلامت
- افزایش دسترسی به خدمات سلامت
- کاهش هزینه های غیر ضروری در بازار سلامت
- افزایش پوشش خدمات سلامت
- افزایش سطح سلامتی
- توزیع عادلانه منابع و سطح سلامت در جامعه

پزشک خانواده:

پزشکی است که حداقل دارای مدرک دکتری حرفه ای پزشکی و مجوز معتبر فعالیت حرفه ای پزشکی در محل ارائه خدمت باشد. پزشک خانواده مسئولیت های زیر را برعهده دارد:

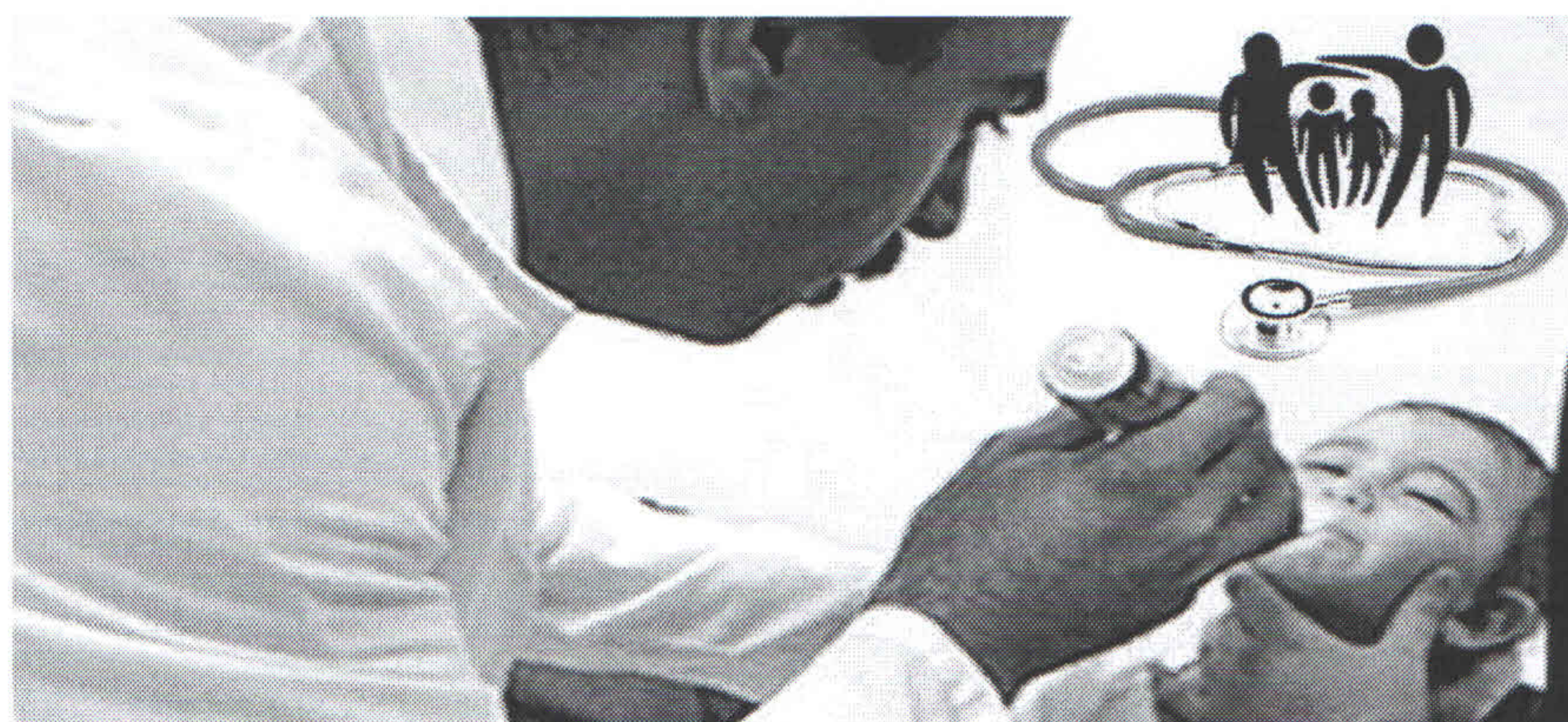
تأمین جامعیت خدمات، تداوم خدمات، مدیریت سلامت، تحقیق، و هماهنگی با سایر بخش ها. پزشک خانواده مسئولیت دارد خدمات سلامت را در محدوده بسته ی خدمات تعریف شده؛ بدون تبعیض سنی، جنسی، ویژگی های اقتصادی اجتماعی و ریسک بیماری در اختیار فرد، خانواده، جمعیت و جامعه ی تحت پوشش خود قرار دهد. پزشک خانواده می تواند برای حفظ و ارتقای سلامت، برابر این دستورالعمل از ارجاع فرد به سایر ارائه کنندگان خدمات سلامت و سطوح بالاتر استفاده کند، ولی مسئولیت تداوم خدمات با او خواهد بود. یکی از وظایف پزشک خانواده مدیریت و نظارت بر عملکرد تیم سلامت تحت سرپرستی خود است.

مدیریت سلامت: پزشک خانواده مسئول خدمات سلامت و مجری برنامه پزشک خانواده و نظام ارجاع است بنابراین انتظار می رود مدیریت سلامت را در جمعیت تحت پوشش خود به عهده داشته باشد و برای اجرای برنامه های سلامت کشوری، ارزیابی، مدیریت و کاهش عوامل خطر سلامتی در سطح فردی، خانوادگی و جامعه و نیز انجام وظایف محوله، به عنوان مسئول سلامت محله برنامه ریزی کند، بر اجرای این برنامه ها نظارت کند و هدایت (رهبری) تیم سلامت مستقر در مرکز و پایگاههای مجری برنامه پزشک خانواده را برعهده گیرد. مجموعه ی این کارها به مدیریت سلامت تعبیر می شود.

خدمات پزشک خانواده:

پزشک خانواده و تیم سلامت در حیطه های زیر خدمات خود را ارائه می کنند این موارد، بسته های خدمت برنامه پزشک خانواده را تشکیل می دهد:

- خدمات پزشکی
- خدمات بهداشت خانواده
- خدمات تغذیه ای
- خدمات جوانان و مدارس
- خدمات بهداشت دهان و دندان
- خدمات مامایی
- خدمات پیشگیری، کنترل و مبارزه با بیماری ها
- خدمات سلامت روان
- خدمات بهداشت محیط و بهداشت حرفه ای
- فعالیت های پرستاری
- سایر خدمات بهداشتی و پیشگیری

ادغام برنامه سلامت روان در برنامه پزشک خانواده:

با ادغام برنامه کشوری سلامت روان در برنامه پزشک خانواده، نظام سلامت روان می تواند با قدرت بیشتری پیش رود و برای دستیابی به اهداف خود می تواند از توان بالقوه تیم سلامت و پزشک خانواده بهره مند گردد. در حال حاضر در تدوین شرح وظائف تیم سلامت، خدمات سلامت روان از جایگاه مهمی برخوردار است. از سوی دیگر قرار گرفتن کارشناس سلامت روان در تیم سلامت یکی دیگر از اهرم های قدرتمندی است که می تواند در تثبیت موقعیت برنامه سلامت روان در برنامه پزشک خانواده مؤثر باشد.

تا کنون برنامه کشوری سلامت روان در مناطق روستایی موفق بوده است ولی در مناطق شهری به دلیل فعال نبودن سیستم بیماریابی و پیگیری بیماران، این موفقیت حاصل نشده است. برنامه پزشک خانواده و نظام ارجاع در شهرها می تواند به تقویت برنامه سلامت روان در مناطق شهری کمک کند.

اهمیت برنامه پزشک خانواده در مناطق شهری به طور بارز خود را جلوه گر می سازد. در شهرها با وجود اینکه کلینیک های خصوصی روان شناسی و روان پزشکی به تعداد قابل توجهی موجود است اما از طرفی به دلیل گران بودن خدمات این قبیل کلینیک ها و از سوی دیگر به دلیل انگ بیماری روانی که هنوز در جامعه ما ریشه کن نشده است، مردم تمایل دارند که جهت دریافت خدمات، بیماران روانپزشکی خود را نزد پزشکان عمومی ببرند. با توجه به اینکه پزشکان خانواده آموزش های لازم را در زمینه شناسایی و درمان و مراقبت اختلالات روانی گذرانده اند، مراکز و پایگاه های پزشک خانواده شهری بستر مناسبی برای پذیرش و درمان بیماران روانپزشکی هستند و این بیماران بدون نیاز به طی کردن مسیرهای طولانی و

بدون پرداخت هزینه های درمانی گزاف، با اطمینان کامل می توانند به پزشکان خانواده مورد اعتماد و منتخب خود مراجعه کنند و از خدمات ارائه شده توسط پزشک و تیم سلامت بهره مند گردند.

با توجه به اینکه پزشک خانواده به صورت همه جانبه به مشکلات و بیماری های مراجعین خود توجه می کند و دیدگاه او تک وجهی و فقط از جنبه یک بیماری نیست بنابراین می تواند بهتر از سایر پزشکان، به بیماریابی پردازد. بسیاری از بیماران روانپزشکی متعلق به آن دسته ای هستند که هنوز شناسایی نشده اند و بیماری آنها از سیستم های ثبت آمار مخفی مانده است. به دلیل ناآگاهی و درک نامناسب از ماهیت اختلالات روانی، بیماران مبتلا به این اختلالات یا نمی دانند که بیمار هستند و یا می دانند اما از مراجعه به پزشکان برای درمان، اجتناب می کنند. تعداد قابل توجهی از بیماران مبتلا به اختلالات روانپزشکی، با علائم جسمی به پزشکان خانواده مراجعه می کنند و این پزشکان با اشراف و آگاهی می توانند اختلالات روانپزشکی را در این بیماران شناسایی کنند و متوجه می شوند که علت بیماری جسمی فرد، اختلال روانپزشکی است و یا اینکه منجر به وخامت بیماری جسمی فرد می شود. این بیماری ها عبارتند از سردرد، بیماری های گوارش، دردهای عضلانی و استخوانی، مشکلات پوستی، بیماری های قلبی، چاقی و نظیر اینها. اضطراب و افسردگی از اختلالات شایع روانپزشکی هستند و در بسیاری از موارد خود را به شکل مشکلات جسمانی نشان می دهند. بیماران دارای علائم جسمی که مبتلا به اختلالات روانپزشکی هستند رقم چشمگیری از مراجعین به مراکز پزشک خانواده را تشکیل می دهند.

از آنجا که مراجعین به پزشکان خانواده از تمام گروه های بیماری ها هستند آنها می توانند با شناسایی و درمان به موقع اختلالات روانپزشکی در جمعیت تحت پوشش خود، موجب کاهش آسیب های ناشی از این اختلالات در جامعه می شوند و از مزمن شدن این اختلالات در افراد جامعه پیشگیری می کنند. از آنجا که خودکشی یکی از بالاترین علت فوت در بیماران روانپزشکی است، پزشک خانواده با شناسایی به هنگام بیمار، می تواند در کاهش مرگ های ناشی از اختلالات روانپزشکی نقش مؤثری داشته باشد.

یکی از مزایای برنامه پزشک خانواده و ارائه خدمات سلامت روان در مراقبت های اولیه این است که بیمار پس از تشخیص و تجویز درمانی، به حال خود رها نمی شود بلکه برنامه پزشک خانواده به صورت سیستماتیک و سازمان یافته پرسنلی را در اختیار دارد تا به طور مستمر، تا مرحله بهبود، کار پیگیری

بیماران را انجام دهند و حتی پس از بهبود نیز خدمات و مراقبت های پس از بهبود را جهت پیشگیری از عود علائم بیماری، به عهده دارند.

در کنار وظیفه اصلی تیم سلامت که شناسایی، درمان، ارجاع، پیگیری و مراقبت بیماران روانپزشکی است، آنها عهده دار مسئولیت آموزش به عموم جامعه، بیماران و خانواده آنها نیز هستند و علاوه بر این باید به شناسایی گروه های آسیب پذیر و در معرض خطر پیردازند و خدمات آموزشی و مراقبتی لازم را به این افراد ارائه نمایند. برنامه سلامت روان توسط پزشک خانواده و تیم سلامت به تمام گروه های سنی ارائه می شود. حتی این افراد آمادگی لازم را برای ارائه خدمات به کودکان و سالمندان را نیز دارند.

همچنین آنها می توانند خدمات سلامت روان را به مادران باردار ارائه دهند و به آنها آموزش های لازم را جهت سلامت روان دوران بارداری و پس از زایمان بدهند. از دیگر گروه های هدف در برنامه سلامت روان، زوجین هستند که قبل از ازدواج خدمات مشاوره سلامت روان را در مراکز بهداشتی درمانی دریافت می کنند.

یکی دیگر از مسئولیت های پزشک خانواده و تیم سلامت مداخله در بحران است. این افراد در مواقع بروز بحران های طبیعی و بحران های انسانی (خشونت، خودکشی) با انجام مداخلات لازم از آسیب دیدگی قربانیان جلوگیری می کنند. همچنین آنها با آموزش اصول سلامت روان، مهارت های زندگی و مهارت های فرزند پروری به مردم، در ارتقاء و پیشگیری اولیه در سلامت روان نقش بسزایی دارند.

به دلیل آموزش های خاصی که پزشکان خانواده در جلب مشارکت مردم گذرانده اند و از سوی دیگر مردم نیز به آنها اعتماد دارند، پزشکان خانواده می توانند در بیماران روانپزشکی خود پذیرش درمان را به

وجود بیاورند و با اطمینانی که بیمار به پزشک منتخب خود دارد و به دلیل اینکه برای تمام بیماری ها و مشکلات جسمی و روانی خود به این پزشک مراجعه می کند، بیشتر از سایر پزشکان، دستورات درمانی پزشک خانواده خود را می پذیرد و به آنها تبعیت می کند. تحت شرایط اعتماد متقابل بین پزشک و بیمار، به طور حتم بیمار به بهبودی دست می یابد و می تواند با رهنمود های پزشک مورد تأیید خود بهتر از همیشه با عوارض بیماری مقابله کند.

● معصومه افسری - کارشناس اداره سلامت روان - دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد